

Ligprøven i Aarau i året 1648.

Af dr. juris Walther Merz.

Ligprøven var en af de mærkværdigste gudsdomme, der som ingen anden havde slået så dybe rødder i folkebevidstheden og vel endogså blev begunstiget af kirken, så den overlevede alle andre.

Når gerningsmanden til et mord eller drab ikke kunde blive udfunden, måtte den mistænkte træde hen til børen og berøre liget; ved nærmelsen af den skyldige troede man, at det begyndte at bløde. En række tilfælde er bevaret, hvor en blødning af liget virkelig indtrådte; mest bekendt er vel ligprøven i Nibelungen, hvor ved Hagens nærmelse Siegfrieds sår brød op. Også i Sveits ere sådanne tilfælde påviste. Men hyppigere udeblev dog underet, hvad der havde til følge, at den mistænkte blev anset for uskyldig. Jakob Bächtold har i den i noten nævnte afhandling*) anført de bekendte tilfælde i Sveits, det seneste af disse er fra året 1589. Efter reformationen, påstår Bächtold, er ligprøven udelukkende bleven anvendt i katholske stæder. Det er derfor ikke uden interesse at lære denne gudsdom at kende 1648 i et reformeret gebet, så meget mere, som de nådige herrer i Bern selv have godkendt fremgangsmåden.

*) Über die Anwendung der Bahrprobe in der Schweiz, in der Festschrift für Konrad Hoffmann, V. 221 f. f.

I staden Aarau's rådsakt 45 fortælles nemlig følgende:

Den ¹⁰/₂₀. januar 1648, eftermiddag kl. 3, blev det meddelt det lille råd i Aarau, at mester Hansens dreng var død. idet en kone var faret over hans ansigt med sine hænder. Retsbudet fortæller, at han selv har set »scenen«. Jos — således hed drengen — »havde været ganske opsvulmet og øjnene ude af hovedet«. Mester Hans havde fortalt ham, at Jos havde meddelt ham, at han for otte dage siden havde været til et pøsegilde i Hans Rufflins hus, og der var en kone faret med hænderne over hans ansigt.

Mester Hans Berchtold bekræftede dette og nævnedesom hin kone Hammerelse*). Yderligere vidner erklærede overensstemmende, at Jos havde havt et hovent ansigt og blå øjne og havde sagt til dem, at det havde Hammerelse gjort. Barbeli Franck tilføjer, »han havde sagt til hende, hun skulde gå til Else i Hammerhaven og hente en håndfuld petersilie; da spurgte hun, hvad han vilde gøre med den; da sagde han, hans mester måtte lave ham en suppe, fordi Hammerelse havde gjort det ved ham«.

Ved forhøret, som blev fortsat den ¹¹/₂₁. januar ved det edfæstede lille råd, fremkom ikke andre ny momenter, end at Jos havde været drukken, da han kom til pøsegildet, havde drukket videre og havde også sovet lidt. Det blev besluttet, at sende bud efter Hammerelse og foreholde hende, hvad der var oplyst i forhøret: at hun var skyld i Joses død.

Hammerelse nægter og tilbyder, »hun vil lægge hånden på drengen og bede gud om et tegn, hvis hun er årsag til denne drengs død«.

Rådet beslutter: »da vi have vore nådige herrer så nær ved hånden, og da en sådan kasus aldrig har tildraget sig her før, så være sagen indstillet, til vi have indhentet vore nådige herrers råd, konen lægges indtil da i lænker, og drengen forbliver ubegravet«.

Fogden blev sendt til Bern. Han beretter til det ed-

*) Hammeren er en lille forstad til Aarau.

fæstede råd og til de tredive resultatet af sin forespørgsel, »at vore nådige herrer befaler, at der skal anstilles examen, om hun er en ond kvinde; ligeledes også, om hun af sig selv har tilbudt at ville berøre den døde dreng og anråbe gud om, at han vil give et tegn, hvis hun er årsag i hans død«. Det blev derefter besluttet, at sende bud efter naboerne og optage forhør over dem.

Naboerne gav Else »en god lov, de vidste intet andet om hende end agtværdigt, godt og kært«, kun få fortalte løse rygter. Else blev endnu en gang fremstillet og forblev ved sit udsagn; derpå »er det besluttet i rådet, at hun skal lægge sin hånd på det døde legeme og kalde gud til vidne, at hvis hun er skyld i hans død, han da vil give et tegn«.

»Den førnævnte Else i Hammer har berørt drengen og bedet«: »O gud herre jesus, er jeg skyldig i drengens død, så giv et tegn«, og det har hun bedet tre gange. Da drengen herpå intet tegn gav, så skrides hermed til den endelige dom, hvorved erkendes, at denne kone, fordi hendes naboer give hende et godt vidnesbyrd, igen sættes på fri fod og vises hjem, og dette fængsel, hvori hun har været, skal på ingen måde skade hende«.

(Efter Schw. Zeitsch. f. Strafr. 10. årg. 1897.)